

ODPOWIEDZI KOMISJI EUROPEJSKIEJ

NA SPRAWOZDANIE SPECJALNE
EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU
OBRAHUNKOWEGO

Działania mające na celu zapewnienie szerszego uczestnictwa w programie „Horyzont 2020” zostały dobrze opracowane, ale o trwałości zmian zadecydują głównie wysiłki władz krajowych

Spis treści

STRESZCZENIE (pkt I–X)	3
WSTĘP (pkt 1–11).....	4
ZAKRES KONTROLI I PODEJŚCIE KONTROLNE (pkt 12–16)	5
UWAGI (pkt 17–86).....	5
WNIOSKI I ZALECENIA (pkt 87–99).....	10
Zalecenie 1 – Wzmocnienie korzystania z narzędzia PSF.....	11
Zalecenie 2 – Dążenie do bardziej zrównoważonego udziału państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa w działaniach mających na celu zapewnienie szerszego uczestnictwa	11
Zalecenie 3 – Dopilnowanie, by finansowanie uzupełniające było dostępne na czas.....	12
Zalecenie 4 – Zwiększenie zdolności beneficjentów projektów do wykorzystywania rezultatów badań naukowych w sposób przynoszący dochody	12
Zalecenie 5 – Usprawnienie monitorowania działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa	12

Niniejszy dokument zawiera odpowiedzi Komisji Europejskiej na uwagi zawarte w sprawozdaniu specjalnym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego, zgodnie z art. 259 [rozporządzenia finansowego](#). Jest on publikowany wraz ze sprawozdaniem specjalnym.

STRESZCZENIE (pkt I–X)

Odpowiedzi Komisji:

I. Wzrost gospodarczy i konkurencyjność są w znacznym stopniu powiązane z badaniami naukowymi i innowacjami. Z tego powodu Komisja kładzie szczególny nacisk na badania naukowe i innowacje za pośrednictwem unijnych programów ramowych – obecnego programu „Horyzont Europa (2021–2027) oraz wcześniejszego programu „Horyzont 2020” (2014–2020).

II. Od 1984 r. przyjęto dziewięć programów ramowych. Komisja od początku monitorowała uczestnictwo państw członkowskich w tych programach. W tym względzie Komisja odnotowała różnice w uczestnictwie między państwami członkowskimi i od czasu programu ramowego „Horyzont 2020” pracuje nad rozwiązaniem tego problemu.

Obecny program ramowy, „Horyzont Europa”, obejmuje kontynuowanie działań rozpoczętych w ramach programu „Horyzont 2020” służących zwiększeniu uczestnictwa państw członkowskich osiągających słabsze wyniki w tym obszarze. W rezultacie działań podjętych przez Komisję – działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa – te państwa członkowskie powinny zwiększyć swoje możliwości w zakresie skutecznego udziału w procesach dotyczących badań naukowych i innowacji, wspierania tworzenia sieci kontaktów i dostępu do doskonałości.

Ponadto uczestnicy programu powinni być w stanie zmodernizować swoje systemy badań naukowych i innowacji, co zwiększy ich potencjał i umożliwi UE wspólny rozwój, zgodnie z celami politycznymi europejskiej przestrzeni badawczej (ERA).

III. Komisja opracowała i wdrożyła szereg działań w ramach programu „Horyzont 2020”. Obejmują one:

Łączenie w zespoły (ang. teaming): Wspieranie/tworzenie centrów doskonałości jako wzorów do naśladowania w celu pobudzenia doskonałości, nowych inwestycji i reform systemów badań naukowych i innowacji.

Tworzenie partnerstw (ang. twinning): Rozwijanie doskonałości w wybranej dziedzinie badań naukowych i innowacji, zwiększanie widoczności instytucji badawczych i szkół wyższych oraz podnoszenie kwalifikacji ich pracowników.

Katedry EPB: Wspieranie szkół wyższych lub organizacji badawczych z kwalifikujących się krajów w celu przyciągnięcia i zatrzymywania pracowników wysokiej jakości oraz pomaganie wybitnym naukowcom i ich zespołom w dokonywaniu przełomowych zmian w ich dziedzinach.

Europejska współpraca naukowo-techniczna (COST): Transgraniczna sieć naukowa pomagająca wybitnym badaczom i innowatorom uzyskać dostęp do sieci europejskich i międzynarodowych.

V. Działania zmierzające do poszerzenia uczestnictwa ramach programu „Horyzont 2020” przyczyniły się do wprowadzenia reform i zmian w krajowych systemach badań naukowych i innowacji, zachęciły do tworzenia nowych partnerstw i wprowadzenia nowych programów nauczania, przyczyniły się do rozszerzenia sieci kontaktów i do zwiększenia liczby publikacji recenzowanych na poziomie międzynarodowym.

W ostatnich latach państwa objęte inicjatywą szerszego uczestnictwa zwiększyły swój udział w programie „Horyzont 2020”. Średnio stanowiło to 7,2 % całego przydzielonego dotychczas budżetu programu „Horyzont 2020” (wzrost z 5,5 % w siódmym programie ramowym, 7PR).

Komisja kontynuuje prace w tym zakresie. Niemniej jednak powodzenie tych działań zależy od systemów na poziomie krajowym lub regionalnym.

W tym względzie rozporządzenie w sprawie programu „Horyzont Europa” stanowi, że wysiłki Komisji „znajdują odzwierciedlenie w proporcjonalnych środkach podejmowanych przez państwa członkowskie [...] przy wsparciu funduszy unijnych, krajowych i regionalnych”¹.

VI. Od 2015 r. narzędzie wspierania polityki (PSF) zapewnia państwom członkowskim i krajom stowarzyszonym z programem „Horyzont Europa” praktyczne wsparcie w zakresie opracowywania, wdrażania i oceny reform podnoszących jakość ich inwestycji, strategii i systemów w dziedzinie badań naukowych i innowacji.

W ramach tego narzędzia opracowano zalecenia dla krajów, które o nie wystąpiły. Zalecenia te zawierają ważne wskazówki poświęcone ulepszeniu krajowych systemów badań naukowych i innowacji. Ich wdrożenie zależy od rządów krajowych.

VII. Oczekuje się, że działania zmierzające do poszerzenia uczestnictwa wprowadzone od czasu realizacji programu „Horyzont 2020” przyniosą w przyszłości szereg rezultatów. Niemniej jednak jest jeszcze za wcześnie na ocenę skuteczności projektów zrealizowanych lub będących w trakcie realizacji.

VIII. Wspomniane powyżej działania zmierzające do poszerzenia uczestnictwa przynoszą obiecujące rezultaty. Niemniej jednak w sprawozdaniu ETO wskazano pewne aspekty wdrażania tych środków, którymi Komisja się zajmie. Również w ramach prowadzonego przez Komisję monitorowania wskazano pewne możliwości dalszego zwiększenia skuteczności tych środków.

IX. W rozporządzeniu ustanawiającym program „Horyzont Europa” (art. 50 rozporządzenia w sprawie programu „Horyzont Europa”, o którym mowa powyżej) określono zbiór zasad dotyczących monitorowania. W związku z tym Komisja utworzy system monitorowania działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa.

X. Komisja przyjmuje wszystkie zalecenia.

WSTĘP (pkt 1–11)

Wspólna odpowiedź do pkt 1–5:

Rozbieżności w wynikach państw członkowskich w zakresie badań naukowych i innowacji to złożona i wieloaspektowa kwestia, należąca do obszaru wspólnej odpowiedzialności i mająca wymiar europejski, krajowy i regionalny. W programie „Horyzont 2020” wprowadzono szereg ukierunkowanych działań w ramach inicjatywy „Upowszechnianie doskonałości i zapewnianie szerszego uczestnictwa” – znanej jako „inicjatywa szerszego uczestnictwa” – przeznaczając 900 mln EUR na takie działania jak łączenie w zespoły, tworzenie partnerstw, katedry EPB i europejska współpraca naukowo-techniczna, aby pomóc krajom osiagającym słabsze wyniki w ogólnym zwiększeniu skuteczności ich działań w zakresie badań naukowych i innowacji, a z czasem ułatwić im szerszy udział w programach ramowych.

¹ Art. 7 ust. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiającego program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie oraz uchylającego rozporządzenia (UE) nr 1290/2013 i (UE) nr 1291/2013.

W przypadku programu „Horyzont Europa” współprawodawcy zgodzili się na zwiększenie przydziału na ten obszar interwencji do 3,3 % budżetu w porównaniu z około 1 % przewidzianym w programie „Horyzont 2020”. Takie zwiększenie budżetu zwiększy oddziaływanie planowanych środków i umożliwi lepsze wspieranie osiągania doskonałości w całej UE.

Działania w ramach inicjatywy na rzecz zapewnienia szerszego uczestnictwa i upowszechniania doskonałości przyczyniają się do budowania zdolności w zakresie badań naukowych i innowacji w krajach, które osiągają słabsze wyniki. Zwiększają ich możliwości skutecznego uczestniczenia w ponadnarodowych procesach dotyczących badań naukowych i innowacji oraz wspierają tworzenie sieci kontaktów i dostęp do doskonałości.

Oczekuje się, że uczestnicy programu zmodernizują swoje systemy badań naukowych i innowacji, co zwiększy ich potencjał i umożliwi UE wspólny rozwój, zgodnie z celami politycznymi europejskiej przestrzeni badawczej (ERA).

W ramach programu „Horyzont Europa” środki takie jak łączenie w zespoły, tworzenie partnerstw, katedry EPB, a także inicjatywy dotyczące cyrkulacji talentów i doskonałości mają pomóc w upowszechnianiu doskonałości, zwiększaniu umiejętności zarządzania badaniami naukowymi i innowacjami oraz budowaniu stabilnych podstaw współpracy z partnerami w całej Europie. Komisja oczekuje, że dzięki sprawnie funkcjonującemu systemowi krajowych punktów kontaktowych potencjalni beneficjenci będą mieli możliwość sprawdzenia wniosków przed ich złożeniem. Uzupełnieniem tego systemu będzie usługa nawiązywania kontaktów, która powinna pomóc w znalezieniu podmiotów, które mogłyby ze sobą współpracować. Nowy środek szczególny (tzw. „hop on”) umożliwi nowym partnerom z państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa przyłączenie się do trwających wspólnych projektów w zakresie badań naukowych i innowacji oraz przyczyni się do tworzenia powiązań opartych na współpracy.

Zarówno program „Horyzont 2020”, jak i program „Horyzont Europa” są programami konkurencyjnymi opartymi na doskonałości.

ZAKRES KONTROLI I PODEJŚCIE KONTROLNE (pkt 12–16)

Brak odpowiedzi Komisji.

UWAGI (pkt 17–86)

Odpowiedzi Komisji:

28. Od 2015 r., gdy realizowano program „Horyzont 2020”, narzędzie wspierania polityki programu „Horyzont” zapewnia państwom członkowskim i krajom stowarzyszonym z programem „Horyzont 2020” praktyczne wsparcie w zakresie opracowywania, wdrażania i oceny reform podnoszących jakość ich inwestycji, strategii i systemów w dziedzinie badań naukowych i innowacji.

Celem narzędzia wspierania polityki programu „Horyzont Europa”, uruchomionego w lutym 2021 r., jest kontynuowanie wyżej wymienionych działań i dzielenie się na wniosek państw członkowskich i stowarzyszonych dobrymi praktykami, niezależną wiedzą fachową na wysokim poziomie oraz poradami. Działania w ramach narzędzia wspierania polityki są regularnie przedstawiane i omawiane na forum Komitetu Europejskiej Przestrzeni Badawczej i Innowacji (ERAC).

32. Narzędzie wspierania polityki (PSF) jest narzędziem analitycznym służącym do przedstawiania zaleceń. Wdrażanie tych zaleceń może spotkać się z oporem ze strony zainteresowanych stron, które mogą być nieufne wobec zmian, a zatem wymaga przywództwa politycznego na szczeblu krajowym.

Komisja przyjmuje do wiadomości kwestię poruszoną przez ETO i zajmuje się nią. Niemniej jednak w ocenie narzędzia wspierania polityki przeprowadzonej przez Komisję w 2019 r. stwierdzono, że porady niezależnych ekspertów i wzajemne uczenie się pomogły decydom w lepszym zrozumieniu ich własnych systemów badań naukowych i innowacji oraz w przyjęciu bardziej otwartego podejścia. Ponadto potwierdzono, że kraje faktycznie potrzebują tego rodzaju wsparcia i że potrzeba ta pozostanie aktualna w nadchodzących latach.

33. Komisja zgadza się z uwagą ETO. Jednocześnie Komisja przeanalizowała sprawozdania przedstawione przez ekspertów w ramach narzędzia wspierania polityki po dokonaniu przez nich przeglądu systemów badań naukowych i innowacji w poszczególnych krajach.

Następnie omówiono sprawozdania z zainteresowanymi państwami członkowskimi w ramach dyskusji dwustronnych w celu rozpatrzenia zaleceń i uwag w szerszym kontekście.

Zachęca się zatem państwa członkowskie do uwzględnienia zaleceń zawartych w sprawozdaniach w celu poprawy ich systemów badań naukowych i innowacji.

35. Państwa członkowskie ponoszą pełną odpowiedzialność za wdrożenie wszystkich zaleceń sformułowanych przez ekspertów w sprawozdaniach.

Sprawozdania ekspertów sporządzone w ramach narzędzia wspierania polityki są przedmiotem dyskusji z odpowiednimi państwami członkowskimi, aby mogły przedstawić swoje opinie i ocenić, w jaki sposób najlepiej wdrożyć proponowane zalecenia.

39. Sprawozdanie z przeprowadzonej przez Komisję w 2019 r. oceny narzędzia wspierania polityki opublikowano przed opracowaniem tego narzędzia w ramach programu „Horyzont Europa” i w ramach przygotowań w tym zakresie. Po przyjęciu zmienionego narzędzia wspierania polityki w ramach programu „Horyzont Europa” w lutym 2021 r. w procesie uwzględniono wdrożenie zaleceń z oceny narzędzia wspierania polityki.

41. Narzędzie wspierania polityki pomaga państwom członkowskim w przeprowadzaniu reform, ale może zostać uzupełnione innymi działaniami wspierającymi.

WSPÓLNA ODPOWIEŹ DO PKT 42–49: Od czasu przyjęcia działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa Komisja monitoruje postępy w zakresie uczestnictwa kwalifikujących się państw członkowskich.

Chociaż kraje te nie osiągnęły jeszcze oczekiwanego poziomu uczestnictwa, oczekuje się, że działania te będą skuteczne. Większość projektów w ramach programu „Horyzont 2020” jest w trakcie realizacji, a w ramach programu „Horyzont Europa” wdrażane są nowe działania.

Jeżeli chodzi o program „Horyzont Europa”, w art. 7 ust. 5 rozporządzenia ustanowiono następującą zasadę:

„Program pomaga państwom objętym inicjatywą rozszerzania uczestnictwa w zwiększeniu ich udziału w Programie oraz propaguje szeroki zasięg geograficzny projektów opartych na współpracy, w tym przez rozpowszechnianie doskonałości naukowej, tworzenie nowych powiązań opartych na współpracy, pobudzanie obiegu talentów, a także przez wdrażanie art. 24 ust. 2 i art. 50 ust. 5.

Wysiłki te znajdują odzwierciedlenie w proporcjonalnych środkach podejmowanych przez państwa członkowskie, w tym w zakresie ustalania atrakcyjnego wynagrodzenia dla naukowców, przy wsparciu funduszy unijnych, krajowych i regionalnych.

Bez podważania kryteriów doskonałości szczególną uwagę zwraca się na równowagę geograficzną, z uwzględnieniem sytuacji w danym obszarze badań naukowych i innowacji, w panelach oceniających oraz w gremiach, takich jak rady i grupy eksperckie”.

50. „Horyzont 2020” i „Horyzont Europa” są programami konkurencyjnymi i nie można ustalić limitów dla poszczególnych krajów. Pomagają jednak państwom objętym inicjatywą szerszego uczestnictwa w zwiększeniu ich udziału w programach oraz propagują szeroki zasięg geograficzny (zob. odpowiedź do pkt 42, art. 7 ust. 5 rozporządzenia ustanawiającego program „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa). Oczekuje się, że dzięki rosnącej liczbie projektów, większemu różnicowaniu działań i ukierunkowanej komunikacji, co obejmuje wzmocnienie sieci krajowych punktów kontaktowych, różnice w udziale państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa w programie „Horyzont Europa” będą coraz mniejsze.

52. ETO odniósł się do niektórych aspektów realizacji działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa, które wynikają z analizy trwających projektów.

Dotyczą one głównie zdolności do rozwinięcia systemu wspierającego dalszy rozwój badań naukowych i innowacji na poziomie krajowym w państwach objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa.

Pierwszy plan strategiczny dotyczący programu „Horyzont Europa” (2021–2024) zakłada wspieranie różnicowania geograficznego, budowanie zdolności niezbędnych do uczestniczenia w procesie badań naukowych i innowacji oraz wspieranie tworzenia sieci kontaktów i dostępu do doskonałości.

W związku z tym w przygotowywanym obecnie programie prac w ramach programu „Horyzont Europa” na lata 2023–2024, dotyczącym „rozszerzania uczestnictwa i wzmacniania europejskiej przestrzeni badawczej”, przewiduje się uwzględnienie tych aspektów.

Dlatego zestaw działań uzupełniających (program prac w ramach programu „Horyzont Europa” na lata 2023–2024), których celem jest budowanie zdolności w zakresie badań naukowych i innowacji w państwach objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa, także poprzez krajowe i regionalne reformy i inwestycje w obszarze badań naukowych i innowacji, umożliwi tym państwom zdobycie wiodącej pozycji konkurencyjnej na poziomie europejskim i międzynarodowym.

Budowanie zdolności będzie wykraczać poza zdolności czysto naukowe, ponieważ obejmuje rozwój zdolności zarządczych i administracyjnych z korzyścią dla instytucji, które chcą pełnić role kierujące w konsorcjum.

Działania w zakresie łączenia w zespoły pozwolą stworzyć nowe lub ulepszyć istniejące centra doskonałości poprzez bardzo bliskie i strategiczne partnerstwo z wiodącymi instytucjami zagranicznymi. Ich efekt zostanie wzmocniony dzięki warunkom wstępnym polegającym na uzyskaniu środków na inwestycje uzupełniające (w szczególności w obszarze infrastruktury, budownictwa, sprzętu) z funduszy strukturalnych lub innych źródeł.

Ponadto będą one dowodem na skuteczność nowoczesnych metod zarządzania i kierowania, a tym samym bodźcem do przeprowadzenia szeroko zakrojonych reform w krajowym środowisku badań naukowych i innowacji.

57, TIRET DRUGIE. Zgodnie z ramami regulacyjnymi dotyczącymi funduszy EFRR na lata 2014–2020 ostatecznym terminem kwalifikowalności jest 31 grudnia 2023 r. W wytycznych dotyczących zamknięcia przewidziano jednak dwie możliwości w odniesieniu do operacji współfinansowanych ze środków z EFRR, które nie mogą zostać zakończone w dniu złożenia dokumentów zamknięcia (15 lutego 2025 r.):

- projekty nefunkcjonujące (tj. projekty, które nie zostały fizycznie ukończone lub w pełni wdrożone), których całkowity koszt przekracza 2 mln EUR, mogą zostać ukończone rok później (15 lutego 2026 r.) pod pewnymi warunkami i z wykorzystaniem innych środków;
- projekty o całkowitym koszcie przekraczającym 5 mln EUR mogą zostać włączone do okresu programowania 2021–2027 pod pewnymi warunkami – w szczególności operacja musi składać się z dwóch możliwych do wyróżnienia etapów, a etap drugi musi być kwalifikowalny w okresie obejmującym lata 2021–2027 (tj. etap drugi musi być zgodny ze wszystkimi zasadami obowiązującymi w okresie obejmującym lata 2021–2027 (art. 118 rozporządzenia (UE) 2021/1060) i w związku z tym może być finansowany ze środków na lata 2021–2027).

Odpowiedź do ramki 3 – Przykłady trudności w projekcie dot. łączenia w zespoły, który uzyskał finansowanie uzupełniające z EFRR:

Instytucje zarządzające (IZ) są zobowiązane do zachowania należytej staranności podczas wyboru operacji do wsparcia z EFRR. Opóźnienia wynikały ze złożoności procedury wymaganej przez instytucję zarządzającą oraz z trudności beneficjenta ze skompletowaniem i złożeniem niezbędnej dokumentacji.

59. W ramach programu „Horyzont Europa” Komisja określiła zasady monitorowania i sprawozdawczości dotyczące programu (Art. 50). W tym względzie Komisja będzie stale monitorować zarządzanie programem i jego realizację. System sprawozdawczości dotyczącej wykonania zapewni efektywne, skuteczne i terminowe gromadzenie danych na potrzeby monitorowania realizacji i rezultatów programu.

W związku z tym Komisja określi aspekty, które należy wziąć pod uwagę przy monitorowaniu realizowanych działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa, jak zauważył ETO w pkt 61.

WSPÓLNA ODPOWIEŹ DO PKT 60 I 61:

Od kwietnia 2021 r. finansowanie uzupełniające jest objęte nie tylko oceną *ex ante*, ale również procesem monitorowania. Komisja zaczęła mianowicie wymagać przedstawienia sprawozdania z wykorzystania finansowania uzupełniającego na etapie przeglądu projektu, kładąc tym samym większy nacisk na potrzebę składania sprawozdań na temat wykorzystywania tego finansowania i na wykorzystywanie go w sposób przejrzysty.

63. Projektowanie działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa stanowi wyzwanie. Mają one na celu znaczącą poprawę wyników badawczych beneficjentów w wybranej dziedzinie nauki oraz ułatwienie im uzyskania konkurencyjnego finansowania. Istotnym czynnikiem umożliwiającym osiągnięcie tych celów jest pozyskiwanie międzynarodowych pracowników. W związku z tym Komisja wymaga, aby główni naukowcy zatrudnieni w celu realizacji tego programu byli wybitnymi badaczami i kierownikami badań w danej dziedzinie nauki z udokumentowanym doświadczeniem w skutecznym przywództwie.

Art. 7 ust. 5 rozporządzenia w sprawie „Horyzont Europa” (2021–2027) stanowi, że: „Wysiłki te znajdują odzwierciedlenie w proporcjonalnych środkach podejmowanych przez państwa członkowskie, w tym w zakresie ustalania atrakcyjnego wynagrodzenia dla naukowców, przy wsparciu funduszy unijnych, krajowych i regionalnych”.

64. W ramach programu „Horyzont Europa” Komisja wymaga, jak określono w programach prac, aby państwa objęte inicjatywą szerszego uczestnictwa wyraźnie opisały planowany pakiet wynagrodzeń dla naukowców dużej rangi oraz kryteria ustalania poziomu wynagrodzeń, a także rolę, poziom odpowiedzialności i obowiązki.

65. W ramach programu „Horyzont Europa” (2021–2027) w programach prac Komisji zwraca się również szczególną uwagę na trwałość działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa.

W związku z tym Komisja wymaga od wnioskodawcy przedstawienia planu inwestycyjnego zawierającego pisemne zobowiązania do zdobycia uzupełniającego finansowania od właściwych organów krajowych/regionalnych lub ze źródeł prywatnych w celu zaangażowania środków finansowych (np. środków pochodzących z programów współfinansowanych przez EFRR lub innych źródeł) tworzenie nowego centrum, w szczególności w zakresie inwestycji w infrastrukturę i sprzęt. Pisemne zobowiązania do zdobycia uzupełniającego finansowania projektu będą stanowiły istotny element uwzględniany w ocenie wniosku.

Uzyskanie dodatkowych dochodów z wykorzystania wyników badań wymaga odpowiedniego poziomu dojrzałości instytucji korzystającej z funduszy na rzecz poszerzenia uczestnictwa.

68. Kwestia uzyskania samowystarczalności po zakończeniu dotacji UE jest szeroko omawiana podczas spotkań dotyczących przeglądu projektów. Należy zauważyć, że samowystarczalność nie oznacza braku dostępu do wszystkich systemów. Jest rzeczą normalną, że centra doskonałości kontynuują działalność w ramach szkoły wyższej lub instytucji badawczej. Fakt, że nawet teraz większości centrów udaje się uzyskać konkurencyjne finansowanie z różnych źródeł, chociaż projekty nie zostały jeszcze zakończone, świadczy o dużym postępie w kierunku zapewnienia ich samowystarczalności.

69. Pieczęci doskonałości otrzymały jedynie te wnioski dotyczące projektów Teaming2 złożone w ramach pierwszego zaproszenia do składania wniosków w programie „Horyzont 2020”, które oceniono powyżej określonego progu jakości, ale których nie sfinansowano ze względu na ograniczony budżet zaproszenia.

Przewiduje się, że w ramach programu „Horyzont Europa” łączenie w zespoły będzie jednym z działań, które otrzymają pieczęć doskonałości.

72. We Wspólnotowym Serwisie Informacyjnym Badań i Rozwoju (CORDIS) znajduje się bogate i uporządkowane publiczne repozytorium zawierające takie informacje o projektach, jak: zestawienia informacji dotyczące projektów, uczestnicy, sprawozdania, rezultaty oraz linki do publikacji udostępnianych na zasadach otwartego dostępu.

Informacje te są dostarczane przez beneficjentów projektów za pośrednictwem hurtowni danych dotyczących e-dotacji i co miesiąc przekazywane do CORDIS. Ponadto wszystkie instrumenty służące poszerzaniu uczestnictwa są – zgodnie z ich typologią prawną – działaniami o charakterze koordynacyjnym i wspierającym, a nie faktycznymi działaniami badawczymi lub innowacyjnymi, co oznacza, że ewentualne wyniki badań mają charakter jedynie działań następczych, niekoniecznie rejestrowanych w sprawozdaniach z projektów.

76. Działania w zakresie łączenia w zespoły mają na celu tworzenie nowych lub ulepszanie istniejących centrów doskonałości poprzez bardzo bliskie i strategiczne partnerstwo z wiodącymi instytucjami zagranicznymi. Po utworzeniu centra te powinny funkcjonować w charakterze inicjatywy sztandarowej o dalekosiężnym oddziaływaniu i służyć jako wzór do naśladowania, przyciągając największe talenty. Ponadto powinny być dowodem na skuteczność nowoczesnych metod zarządzania i kierowania, a tym samym bodźcem do przeprowadzenia szerokich reform w krajowym środowisku badań naukowych i innowacji.

W tym kontekście oczekuje się, że prowadzone działania będą miały znaczący wpływ na poziomie państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa.

77. Katedry EPB powstały w celu wspierania szkół wyższych lub organizacji badawczych z kwalifikujących się krajów w pozyskiwaniu i utrzymywaniu wysokiej jakości zasobów ludzkich pod

kierownictwem wybitnego naukowca i kierownika badań („kierownik katedry EPB”) oraz w celu wdrożenia strukturalnych zmian sprzyjających osiągnięciu trwałej doskonałości.

W tym kontekście oczekuje się, że prowadzone działania będą miały znaczący wpływ na poziomie państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa.

WSPÓLNA ODPOWIEŹ DO PKT 81–83:

W grudniu 2021 r. Agencja Wykonawcza ds. Badań Naukowych opublikowała sprawozdanie na temat skutków upowszechniania doskonałości i zapewniania szerszego uczestnictwa („Spreading excellence and widening participation impact report”), w którym uwzględniono niektóre wyniki programu „Horyzont 2020” oraz prognozy dotyczące programu „Horyzont Europa”.

W sprawozdaniu tym przedstawiono szereg spostrzeżeń dotyczących wpływu projektów służących poszerzaniu uczestnictwa w ramach programu „Horyzont 2020”, które powstały w wyniku działań w zakresie łączenia w zespoły, tworzenia partnerstw i katedr EPB.

Wspomniane sprawozdanie na temat skutków zapewniania szerszego uczestnictwa obejmuje rozważania dotyczące skutków ekonomicznych, społecznych i naukowych oraz ich analizę. Analizę skutków przedstawiono zgodnie z instytucjonalną strukturą ramową programu „Horyzont Europa” dotyczącą ścieżek oddziaływania. W sprawozdaniu przedstawiono najważniejsze skutki stwierdzone w przypadku działań w zakresie łączenia w zespoły, tworzenia partnerstw i katedr EPB, wykorzystując dane pochodzące z badań, a główne spostrzeżenia zawarto w podsumowaniu i zaleceniach końcowych.

Komisja bierze pod uwagę wnioski wynikające z tego sprawozdania w dalszym kształtowaniu polityki i monitorowaniu programu.

84. Komisja pracuje nad określeniem najlepszych kluczowych wskaźników skuteczności działania, które będzie można wykorzystać w najbliższej przyszłości do oceny działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa, a także nad znalezieniem bardziej zróżnicowanych metod prezentowania skuteczności projektu.

Niemniej jednak, zgodnie z uwagami ETO, Komisja przeprowadziła badania wśród beneficjentów, aby ocenić postępy w realizacji projektów i wyciągnąć wnioski na temat postępów we wdrażaniu programu.

86. Komisja przewiduje wdrożenie nowego środka w ramach pakietu poświęconego rozszerzaniu uczestnictwa wprowadzonego w programie prac na lata 2023–2024, aby pomóc beneficjentom w upowszechnianiu i wykorzystywaniu wyników. Weryfikacja po zakończeniu finansowania zostanie zapewniona dzięki systematycznej ocenie wpływu zamkniętych projektów po upływie odpowiedniego czasu.

WNIOSKI I ZALECENIA (pkt 87–99)

Odpowiedzi Komisji:

87. Polityka w zakresie badań naukowych i innowacji może prowadzić do większej doskonałości tylko wtedy, gdy wszyscy będą czynić postępy. Unijny system badań naukowych i innowacji musi zachęcać do stosowania podejścia o bardziej włączającym charakterze, dzięki któremu wszyscy będą mogli uczestniczyć i z którego wszyscy będą mogli czerpać korzyści. Istniejące różnice między krajami wiodącymi w dziedzinie badań naukowych i innowacji a krajami osiagającymi słabsze

wyniki można zniwelować za pomocą inwestycji w badania naukowe i innowacje oraz przeprowadzania politycznych reform strukturalnych.

Zasadnicze znaczenie dla niwelowania tych różnic mają również ściślejsze powiązania między badaniami naukowymi i innowacjami a współpracą instytucjonalną w celu wytwarzania wysokiej jakości wiedzy.

Ponadto kraje mniej zaawansowane w dziedzinie badań naukowych i innowacji będą mogły zmodernizować swoje systemy badań naukowych i innowacji, co zwiększy ich potencjał i umożliwi UE wspólny rozwój w oparciu o istniejącą doskonałość oraz pozwoli tym krajom dołączyć do szerszych sieci. Osiągnięcie tego celu wymaga uruchomienia i skoordynowania wszelkich możliwych środków.

88. Powodzenie działań podejmowanych przez Komisję wymaga zaangażowania systemów krajowych i regionalnych dzięki osiągnięciu postępów w reformach instytucjonalnych i transformacji systemu badań naukowych i innowacji, również w drodze uruchamiania krajowych inwestycji w zdolności w zakresie badań naukowych i innowacji oraz zwiększania oczekiwań w zakresie doskonałości względem podmiotów zajmujących się badaniami naukowymi i innowacjami w państwach objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa w partnerstwie z wiodącymi instytucjami europejskimi i międzynarodowymi.

Zalecenie 1 – Wzmocnienie korzystania z narzędzia PSF

1.A. Komisja przyjmuje to zalecenie.

1.B. Komisja przyjmuje proponowane zalecenie dotyczące wprowadzenia mechanizmów (takich jak „PSF open”) w celu zapewnienia realizacji zaleceń opracowanych w kontekście poprzednich krajowych działań w ramach narzędzia wspierania polityki oraz zgodnie z reformami związanymi z semestrem i planami odbudowy i zwiększania odporności.

91. Program „Horyzont Europa”, jako kontynuacja programu „Horyzont 2020”, ma na celu zwiększenie udziału w programie ramowym beneficjentów działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa.

Komisja odnotowała uwagi zgłoszone przez ETO i podejmie odpowiednie działania.

Zalecenie 2 – Dążenie do bardziej zrównoważonego udziału państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa w działaniach mających na celu zapewnienie szerszego uczestnictwa

Komisja przyjmuje to zalecenie i poszuka możliwych rozwiązań, uwzględniając zmiany stopnia udziału państw objętych inicjatywą szerszego uczestnictwa.

94. Mimo że Komisja stale zwraca uwagę na finansowanie uzupełniające dotyczące projektów służących poszerzeniu uczestnictwa (tj. kontrole *ex ante*), zakres monitorowania prowadzonego przez Komisję został obecnie rozszerzony w odniesieniu do czasu trwania projektu. W tym względzie Komisja zaczęła wymagać przedstawienia sprawozdania z wykorzystania finansowania uzupełniającego na etapie przeglądu projektu, kładąc tym samym większy nacisk na potrzebę

składania sprawozdań na temat wykorzystywania tego finansowania i na wykorzystywanie go w sposób przejrzysty.

Zalecenie 3 – Dopilnowanie, by finansowanie uzupełniające było dostępne na czas

Komisja przyjmuje to zalecenie.

W art. 73 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów dotyczących funduszy unijnych wdrażanych w ramach zarządzania dzielonego w okresie programowania 2021–2027 określono zasady mające zastosowanie do wyboru operacji przez instytucje zarządzające. W ust. 4 tego artykułu zawarto przepisy szczegółowe dotyczące operacji dofinansowanego z programu „Horyzont Europa” lub którym przyznano pieczęć doskonałości. Przepisy te mogą ułatwić instytucjom zarządzającym wybór takich operacji i go przyspieszyć. Komisja przygotowuje obecnie wytyczne dotyczące synergii między programem „Horyzont Europa” i EFRR (w tym dotyczące wykorzystania pieczęci doskonałości i łączenia w zespoły).

95. Działania przyjęte w ramach poprzedniego programu – „Horyzont 2020” – są w większości nadal realizowane.

Nowy program ramowy Komisji „Horyzont Europa” przewiduje kontynuowanie tych wysiłków i wykorzystywanie doświadczeń zdobytych w ramach poprzedniego programu oraz na podstawie sprawozdań z realizowanych projektów i monitorowania tych projektów.

96. Zob. odpowiedź Komisji do pkt 72.

Zalecenie 4 – Zwiększenie zdolności beneficjentów projektów do wykorzystywania rezultatów badań naukowych w sposób przynoszący dochody

4.A. Komisja przyjmuje to zalecenie.

4.B. Komisja przyjmuje to zalecenie.

4.C. Komisja przyjmuje to zalecenie.

98. Zob. odpowiedź Komisji do pkt 59.

99. Komisja rozwinie spójny system kluczowych wskaźników skuteczności działania na potrzeby całego wachlarza działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa, uwzględniając szczególne wymogi poszczególnych działań. Obejmie to wytyczne skierowane do beneficjentów do obowiązkowego wdrożenia.

Zalecenie 5 – Usprawnienie monitorowania działań zmierzających do poszerzenia uczestnictwa

5.A. Komisja przyjmuje to zalecenie.

5.B. Komisja przyjmuje to zalecenie.